

Таким чином, методологічна значущість лінгвістичного сприйняття правової сфери полягає у розгляді цілісності юридичної науки та практики як результату застосування єдиної мови права. Дійсно, субстанційна єдність юридичної науки та юридичної практики може бути забезпечена виключно особливими комунікативними засобами — мовою — інакше між юриспруденцією та практичною діяльністю юристів лежала б прірва.

ЧУВАКОВА Г. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри теорії держави і права, кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО АНОМАЛЬНИХ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ

Конструкція аномалій у правовому полі України, переконливо доводить роль цього юридичного явища серед визначальних особливостей сучасного суспільства і методів перетворення діяльності в умовах ризику в один із найважливіших каталізаторів прогресу.

Аномалії у праві відображають внутрішню суперечливість правових конструкцій як детермінованих явищ. Будь-який фізичний, біологічний і соціальний процес є поєднанням протилежностей. Усе, що існує в світі, має свою антитезу: світло бореться з пільмою, матерії протистоїть антиматерія, за народженням настає смерть. Наведені протилежності взаємно обумовлені, перебувають у гармонії і тому можуть бути подолані народженням нової протилежності.

Протилежності притаманні будь-яким правовим явищам: праву суперечить неправу; повноваженню зазвичай відповідає обов'язок. З метою досягнення рівномірності (пропорційності) в праві протилежності юридичних явищ взаємодіють на засадах принципу співрозмірності (пропорційності) між обмеженнями прав та цілями. Цей принцип висуває критерій межі (результату) дій або рішень: вони не повинні виходити за межі відповідної мети. Принцип пропорційності передбачає вибір розумних, найбільш ефективних заходів для досягнення мети і завжди застосовується в сукупності з принципом справедливості, на який покладено функцію вирівнювання нерівності «преддоговірних можливостей».

Така «пропорційність» дає можливість забезпечити націленість права на затвердження у житті принципу еквівалентності, рівного несення за *рівних* умов тягаря відповідальності, усього того, що під дещо іншим кутом зору охоплюється поняттям «справедливість» і виявляється через адекватні механізми речово- і зобов'язально-правових конструкцій.

Так наприклад, у речовому праві цей принцип виявляється в правілі «справедливої рівноваги», що застосовується Європейським судом з прав людини як критерій визначення пропорційності при вирішенні спорів про право власності. До цього критерію суд звертається кожного разу, коли питання стосуватиметься зіткнення суспільного і приватного інтересів, що передбачає пошук справедливої рівноваги між суспільними інтересами і захистом фундаментальних прав особистості.

Варто зазначити, що зобов'язальне право здійснює принцип збалансованості через правило еквівалентності взаємних зобов'язань сторін, яке стосується змістовної справедливості договору, але не має відношення і тому не порушує вимог «процесуальної справедливості». Договір може вважатися недійсним лише в останньому випадку і не викликає недійсності лише у зв'язку з несправедливістю змісту або нееквівалентністю (незбалансованістю) взаємних зобов'язань сторін. Такий договір матиме для них зв'язувальний характер, навіть якщо зобов'язання однієї із сторін нікчемне як «перчинка» порівняно з відповідним взаємним зобов'язанням іншої.

Так лінійні і нелінійні системи виявляють себе при здійсненні будь-якого суб'єктивного права, що становить фундаментальну категорію цивільного права. Юридично завершене суб'єктивне право являє собою симетрію, упорядкованість його елементів, завдяки чому підтримується умова існування правовідношення і досягнення його юридичної мети.

Припустимими аномальними правами слід визнавати ті з них, які не порушують справедливого балансу між вимогами загального інтересу та правом особи на «мирне володіння майном», яке включає в себе право володіння, користування, розпорядження, зокрема знищення, майна. При цьому сучасне європейське право під майном розуміє вже існуючі ясні, конкретні (реальні) економічні інтереси, що передбачає «цілком підставне очікування носія права отримати задоволення своїх вимог», з урахуванням уявлень про справедливість, добросовісність і розумність.

Аномальним правам властиві відхилення від норми в одному з елементів правовідношення — в суб'єктах, об'єкті, зобов'язальному або іншому правовому зв'язку. До аномальних прав належать зобов'язання, інші суб'єктивні права з відхиленнями:

- пов'язані з випадковим характером зустрічного надання як змісту виконання зобов'язання (алеаторні зобов'язання);
- у зв'язку із об'єктами (блукаючі і при множинності суб'єктів);
- пов'язані з об'єктом (родові, альтернативні);
- пов'язані з характером інтересу зобов'язаної особи (довірчі зобов'язання як діяльність у чужому інтересі);
- пов'язані із зобов'язальними узами (натуральні зобов'язання);
- пов'язані з метою (попередні правочини);
- предметом («невизнані» права);

— іншими відхиленнями в елементах правовідношення (переважне право, право на «інформаційну» власність).

Підводячи підсумок вищесказаного, варто зауважити, що система аномальних прав визначається існуючими різновидами ризиків. За цим критерієм сучасне право регулює як зобов'язання професійного (підприємницького та управлінського), страхового, рентного, спекулятивного, ігрового, інноваційного ризику, так і права з аномальним ризиком (зобов'язання з множинністю осіб, переддоговірні правочини, натуральні зобов'язання, юридично недосконалі права).

СИДОРЕНКО О. М.

Відокремлений структурний підрозділ «Миколаївський інститут права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук

ПІДХОДИ ЩОДО РОЗУМІННЯ ДОГМИ ПРАВА

Аналіз юридичних досліджень, присвячених догмі права та догматичній юриспруденції, дозволяє стверджувати про існування вузького та широкого підходів до їх розуміння.

З точки зору вузького підходу, догма права постає як сукупність вихідних начал осягнення права в рамках тієї чи іншої школи права. Таке розуміння має своїм корінням римську догматичну юриспруденцію, коли догма права розуміється як продукт логічної розумової діяльності з узагальнення та систематизації розрізнених нормативних положень. Нескладно помітити, що такий підхід пропонує під догмою розуміти доктрину права.

З вузьких позицій трактував догму права М. М. Алексєєв. На його думку, завдання догми права полягає в тому, щоб розрізнений емпіричний матеріал перетворити на логічне ціле, в якому встановлено зв'язки, розкрито протиріччя, знайдені загальні принципи та на цій основі встановлено усі можливі шляхи їх конкретного застосування. Догма права за такого підходу розуміється здебільшого як методологічний інструментарій — один з можливих, що має чіткі межі та кордони свого застосування.

Найбільш яскравим представником вузького підходу до розуміння догми права був С. О. Муромцев. На його думку, соціологія права відрізняється від загальної теорії права (в рамках якої, на його думку, й існує догма права), оскільки соціологія має справу не з узагальненням умовиводів, а з узагальненням реальних фактів і ставить собі за мету